

Konečná smrt

Byl jeden domeček
v tom domečku stoleček
na stolečku mistička
v té mističce vodička
v té vodičce rybička.
Kde je ta ryba? – Kočka ji snědla.
Kde je ta kočka? – V lesy zaběhla.
Kde jsou ty lesy? – Na prach shořely.
Kde je ten prach? – Voda ho vzala.
Kde je ta voda? – Volí ji vypili.
Kde jsou ti volí? – Páni je snědli.
Kde jsou ti páni? – Na hřbitově zakopáni.

Karel Jaromír Erben: Prostonárodní české písně a říkadla. Praha: Sfinx, 1939.

Rozhovor s ekologem Vilémem Jurkem

Byly tu lesy, když tu nebyl člověk?

Na to má výbornou teorii holandský biolog Frans Vera, já jsem její velký zastánce. Tvrdí, že tu lesy byly, ale ne v podobě souvisle zalesněné krajiny. Bezlesí bylo větší a udržovali jej velcí herbivoři, zubři, pratuři a také mamuti. Byly to takové stepi, ještě ale ne kulturní, které vytvářel člověk.

Bezzásahový les se dříve reguloval sám – tím, že občas hořel. Dnes se požár chápe jako zlo a chyba je někdy v tom, že se les shořet nenechá.

Je potřeba rozlišovat, jestli jde o les pro ochranu biodiverzity. Ve spoustě lesů je potřeba, aby se v nich hospodařilo. I na Hádecké planince u Brna – především světlé lesy je potřeba udržovat, protože když se zatáhnou a zarostou keři, zanikají všichni ti brouci a kytky, co mají rádi specifický polostín. Paradoxně je přirozený vývoj i to, že se tam zasahuje, protože se zasahuje po tisíciletí.

Kdyby hořelo v Moravském krasu, kde a jak by tam hořelo?

V krasu jsou lesy, které historicky nikdy nehořely. Dlouhodobě se v nich drží vlhkost a nejsou tam podmínky na to, aby v nich bylo dostatečné množství paliva. Lesy v Moravském krasu patří mezi takzvané inverzní lesy, jsou to horské pralesy, ale v nížinách. Inverzní lesy bývají v soutěskách, kterým se v krasu říká žleb.

Samozřejmě jsou v krasu i hořící lesy, takzvané teplomilné lesy, šípákové doubravy a doubravy vůbec. Když hoří Moravský kras, tak budou hořet i lesní světliny, které jsou travnaté. Velice dobře hoří škrapové stráně. Taková ta největší je naproti jeskyni Balcarka, jmenuje se Vykydalova stráně.

Může v Moravském krasu nastat situace, že za deset až dvacet roků ztratí odolnost vůči ohni, a to i ve vlhkých žlebech? Například tím, že bude méně vody a bude v České republice větší sucho?

Myslím, že v těch žlebech by musela jít teplota hodně nahoru, aby se vysušily. Vlhkost se tam drží kvůli tvaru žlebů – je to uzavřený prostor, něco jako foliovník, má své mikroklima. Za mnoho let se tam udělaly takzvané osypové kužely, což je hlína smíchaná s kamenem, a akumulují vodu. Pokud se tam něco stane, tak tam dřív než oheň prosvíští nějaká vichřice. Kdyby hořelo v Moravském krasu, úžlabiny zůstanou a shoří suché vrcholové části. A myslím

si, že by paradoxně shořely přirozené lesy, protože tam bude dostatek padlého paliva.

Jak časté je hoření lesa? Má les nějaký cyklus?

Existuje malý a velký vývojový cyklus lesa. Ten malý je zaměřený na jednotlivé stromy a ten velký je zaměřený na celý les. Má stádia – přirůstání, optima a umírání. Les není nikdy celý najednou v jednom stádiu. Přirozený les obsahuje spoustu světlin a mladých porostů. V momentě, kdy se na některých místech les rozpadá, je v něm na několik let hodně světlin. A tam se znovu prosazují stromy. Díky tomu, že je to taková mozaika, nikdy nedojde k tomu, že vyhoří úplně všechno. Požár se zastaví v mladém lesíku, který má minimum starého dřeva. Malé kmeny jsou surové, nemají uvnitř tolik starého dřeva, kdežto ty velké dokážou prohořet. To je praktické vysvětlení toho, proč mají přirozené lesy vysokou ekologickou stabilitu. Dokážou odolávat jak vnějším, tak i vnitřním narušením. Když jsou v lese různé zastoupené dřeviny, které jsou různě časově diferencované, zásah ohně nikdy není takový, aby způsobil totální destrukci.

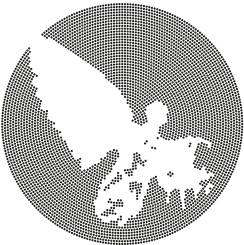
Ptal se režisér Peter Gonda.

Moravský kras

28. dubna 2023
premiéra

Peter Gonda a kolektiv
autoři

Peter Gonda
režie

HaDivadlo

Sezona 48: Blízkost

Scéna progresivní dramaturgie

autoři: Peter Gonda a kolektiv
režie: Peter Gonda
dramaturgie: Anna Prstková
scéna: Matěj Sýkora
kostýmy: Tereza Jančová
hudba: Jonatán Pastirčák
video: Michal Kindernay
asistentka režie: Jana Vaverková
dramaturgická spolupráce: Matěj Nytra
rešerše: Martin Tilšar
kód AI: Richard Molnár
grafický design: Alina Matějová
překlad: Richard Jakeš

hrají:
Cyril Drozda
Radim Chyba
Táňa Malíková
Magdalena Straková

Ve scénáři je citováno z knihy V jeskynním bludišti moravském Rudolfa Richarda Hofmeistera (1924) a použita je vlastní variace písně V stínu kapradiny (1980) dle hudby Jany Kratochvílové a textu Jana Vrby.

Děkujeme panu Janu Ondráškovi z Veřejné zeleně města Brna a Vilémovi Jurkovi z Rezekvítku.

„Kolik tisíciletí vyhýbaly se rody lidské tomuto místu prokletí.“

Matka pohlcuje neopatrné

Nuž, tedy ona jednu míli od Křtin vzdálená obrovská propast zbihající bystřinou vyhloubená, její naprosto nezbadatelná povaha, vysokost, nepřetržitě temné stinné pásmo, ona nikým nestihlá hlubokost a nesmírnost, její nejužší nitro tak velice se vymikající se našim pohledům, že velmi veliká voda v ní tam jenom jiskří a neteče, ony skály nikomu schůdné, hned ze spodu v ostrý vršek vystupující – o kom jiném ti to vše mluví než o naší Propasti Milosti. A věru, nebyly ještě propasti, když ona hrajíc na okrsku zemském si mateřským právem vyhrazovala toto údolí. Ještě nestály hory s obrovskou tíží, když tato naprosto božská Matka v trhlinách této skály jako holubice dumala, jak a komu by měla rozdílet sklady ze samé stodoly svých pokladů (jak se říká), a kochala se rozkoší každý den.

Martin Alexandr Vigsius: Vallis Baptismi alias Kyriteinensis seu Diversorii in honorem, memoriam et gloriam Magnae Dei Matris (1663). In Karel Absolon: Moravský kras 1. Praha: Academia, 1970.

Proč je příroda krásná?

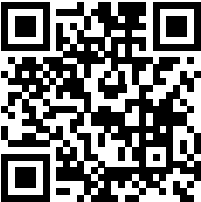
(...) nesmíme si vůbec představovat, že by obyčejný sedlák nebo měšťan chodil obdivovat večerní západ slunce či vzdálenou horskou scenérii. Příroda stále byla nebezpečná a hrozivá. Za krásnou a půvabnou byla všeobecně považována krajina rovná, plochá a obdělaná. Vysoké hory byly pokládány za oblduné a nazývané zrůdami, bradavicemi a vředy. Snad to souviselo i s obecným přesvědčením, že země byla před potopou hladká jako vaječná skořápka a teprve voda tento krásný povrch poškodila. V lidovém podání mohly být hory, jezera či bažiny přímo výtvozem ďábla. Stejně tak les byl líčen jako chmurný, strašný, opuštěný, jako sídlo lupičů, tlup dezertérů a zlých sil, nic esteticky hodnotného, a to hluboko do 18., dokonce do 19. století.

Karel Stibral: Proč je příroda krásná? Praha: Dokořán, 2005.

kras.hadivadlo.cz

Při práci na inscenaci Moravský kras jsme jako výchozí materiál neměli jeden ucelený scénář, ale mnoho různých zdrojů. Jejich procházení si vyžádalo systematický sběr poznámek a za tímto účelem vzniklo shromaždiště, které jsme se rozhodli zveřejnit, a tvůrčí proces tak zájemcům o témata inscenace otevřít. Pojdte spolu s námi bloudit po Moravském krasu také online!

Nahlédněte do informací o Moravském krasu:

Proražení tunelu

V den 23. března 1929 se zase shromáždila před výtokem Punkvy společnost vzácných hostů, z nichž – ti srdnatější – prošli celým tunelem až k místu odstřelu a pak se vrátili. Zase byl mezi nimi senátor Marcha jehož obratné pero krásně zachytlo, co se toho dne dělo na podzemní Punkvě.

J. Marcha napsal: „Podzemní vody Punkvy ve výtoku, jako na rozkaz, místo, aby tekly ven z podzemních jezírek, obrátily se jako na čtvrtníku a valily se dovnitř. Představte si ten krásný jev! Přišel člověk, poručil a jezera 8–10 m hluboká se v půlhodině vyprázdnila. Vody, které ve výši jejich hladin tekly ven a tvořily řeku Punkvu, za několik minut po detonaci se obrátily a s hukotem tekly v opačnou stranu! Tisíciletí běží, ruka lidská nezasáhne do tohoto podsvětí, oko ho nespatří. Ale během jednoho sta let – jaké převraty! Přijde člověk, provrtá skály, vnikne do starých bájných řečišť a sálů, upraví je, osvětlí a vede jimi lidi až na dno Macochy, kam až do té doby se jen odvážlivci pouštěli po lanech!

Pak začne odstřelovat u výtoku Punkvy skalní čela, klesající až na vodní hladinu, a po lodkách pluje jezírky a objeví nové překrásné jeskyně, plné nevidané krásy. Ale čela skal tak těsní hladiny, že nemůžeme dál a střílet také dobře nejde. Přemýšlí a počítá: kdybych mohl nějakým způsobem z hlubokých jezer a řečišť vodu vypustit – mohl bych proniknout kupředu. Co je tam vpředu? Tam musí být vodopády, vtělená krása!

A člověk vypočte technicky, jak by se to dalo provést. Do boku skal, jeden kilometr pod výtokem, prostřílí a probuje 400 m dlouhý tunel a dostane se tak z boku plných 6 m pod nivo hladin. Z jiného boku provrtá zase díru a dá dovnitř 50 t těžkou Stoneyovu desku, stavidlo, aby jím mohl vody vypouštět, kdy se mu zlíbí! A když už je tunel jen 3 m od vodních mas, takže všechno kolem pracuje a tlak vody proráží sifony jako ve střikačce – vyvrtá do skalní přepaže dvacet 2 m dlouhých děr, nacpe je dynamitem, spojí elektrickou zápalnou šňůrou a vyhodí stisknutím knoflíku skály do prostoru, aby vznikl rázem vodopád 6 m vysoký, jímž se valí masy vod do nově jimi určeného tunelu a jím ven! Počítá, že pak sníží hladinu o 6 m a vítězně bude kráčet kupředu, aby se dostal do nových prostor.

A to vše se stalo! Mohli jsme zhlédnout úpornost té práce, která byla provedena precizně. Když jsme pak vyšli na světlo denní a okresní hejtman vl. rada Fendrych stiskl knoflík, ozval se z útrob skalisk podivný vzlyk – podivná detonace, při níž se zachvěla země!

Od výtoku Punkvy k spodnímu výtoku novým kanálem je to 1 km cesty. Zařídil jsem to tak, abych byl svědkem, co se bude dít na pokračí výtoku z Punkvy, kde voda ihned sahá ve dvou metrech do 3 m hloubky, a abych pak nezmeškal dát prvý pozdrav vodám, které se vyřítí nově určeným řečištěm! A obě se podařilo! Za několik vteřin po detonaci vzkřikli všichni vzrušeně: – Výborně! Dílo se zdařilo! (Byly totiž obavy, zda konečný průstřel se zdaří.)

Hladina jezírka začala klesat – během půl minuty, ejhle zázrak! Vody místo ven, vracely se a řítily se dovnitř! Byl to krásný pohled na

živel, který na rozkaz člověka prováděl tuto eskamotáž, ale nebylo času se jím kochat! Dal jsem se do šíleného běhu k novému tunelu! A opravdu, doběhl jsem! Za mnou přiběhl Divíšek, závodník, potapěč a zeměplaz Moravského krasu. Sotva jsem se postavil k tunelu – ejhle, prvá vlna jako kalně žlutý jezdec se zjevila! Nesla s sebou prvě klády a prkna, používané k práci uvnitř tunelu. Byla metr vysoká, pozdravili jsme ji bouřlivým hurá! A za ní nová vyšší a pak už pořádný tok, nesoucí vše, co ze dřeva po dělnících v tunelu zbylo.

Jakoby zlostně – ale svou silou majestátně valily s vlny a masy, kudy poručil člověk. Zatím sto lidí přiběhlo, my však jsme se dali zpět zase k výtoku. Hleďte, volají, Punkva zmizela! A dali jsme se dovnitř přes balvany, bahno, díry a rýhy, kde jsme včera pluli ve výši 6 m až 8 m po hladině až k Pohádkovému domu. Kde se dříve přistávalo, musí se nyní po žebří a vody kolem nás řvou, člověk jejich vzdor láme a dá rozkaz: pěkně poslušně tamhle dolů a ven.

Byla to chvíle!

Pak jsme vyšli, spustili Stoneyovu desku a nařídili, že voda zase pěkně zatopí průrvy, kde naše noha stanula prvá. Prvá za miliony let! V tom je ten pocit rizika.”

Karel Absolon: Moravský kras 2. Praha: Academia, 1970.

O rohu jednorozce Moravy

Rohy jednorozce, nebo spíše fosílie slonoviny, o kterých se mnozí významní muži zmiňují jako o vzácnosti, se tu na Moravě těží na vícero místech. Jeden jejich kus se díky kameníkům znenadání vykopal z hloubky hory před 10 lety v Mikulově. Byla to jedna stehenní kost obrovských rozměrů. Nachází se i v jeskyních nedaleko Reiz, Kyretein a častěji v okrese Rhadizensi. (...)

I tak se mi vskutku zdá pravděpodobnější názor těch, kteří tvrdí, že jejich hmota či roh nebo kostní fosílie, jsou vytvořené z vápenatého jílu, močálové nebo sádrovcové země, která je zavlažená množstvím vláhý dusičnanu sodného. Ta, vzhledem podobná mléku, prochází dutinami Země a podle různých druhů dřeva nebo kostí, kterými proniká, získává vlhkost, a když narazí na roh jednorozce, nebo slona, tak vytvoří obrovský roh. Jakmile se však dotkne jakéhokoli dřeva, získává jeho tvar, jak dosvědčuje Anselm Boëtius de Boodt v druhé knize, 242. kapitole, ve které říká, že se tu na Moravě, nedaleko Brna, našel takový roh, který byl zvnitřku i zvenku velmi detailně podobný tvaru kmenu vlašského ořechu. Toho si nemohl nevšimnout nikdo, jedině tak slepec neschopný postřehnout vůni vlašského ořechu.

Tak nezdídka se najdou v kryptách větší stehenní kosti nebo zuby, které někteří jako kosti obrů nebo draků bez vtipu prodávají, přestože nic takového nejsou, jen vápenatý jíl, který dosáhl v zemi tak uspořádaný tvar kolem stehenní kosti, že se v důsledku přítomnosti tekutého dusičnanu sodného (který se na Moravě nachází v hojnějším množství,

odtud též pochází hojnější vznik těchto útvarů) stehenní kost díky množství vápenatého jílu mění do největších rozměrů. Toto je nutné rozlišovat i při tvarech kostí jiných částí.

Proto se taktéž stává, že se prý holení nebo stehenní kosti nachází bez dutiny nebo s velmi malou, ačkoli v důsledku dřené by měly být duté, což je pro tyto kosti běžné.

Účinky rohu jednorozce jsou především ve vysušování, zužování, podpoře pocení, snížení šumu průtoku krve, v léčbě epilepsie, synkopy, nedostatečnosti svěrače žaludku, chvění srdce, pálení žáhy a jiné ochorení spojené se zvýšeným krvácením, či červy. Má také silné účinky jako protijed, jak říká nejveleváženější Bauschius, někdejší najzasloužilejší předseda znalců. Načisto však roh jednorozce vyniká a je potřeba věřit silnějším jeho účinkům, než se ve skutečnosti říká.

Johannes Hertodt z Totelfeldu: Tartaro–Mastix Moraviae, 1669. Preklad: Richard Jakeš, Anna Prstková.

www.hadivadlo.cz #hadivadlo

Centrum experimentálního divadla, p.o.
ředitel: Miroslav Ošcatka

umělecký šéf: Ivan Buraj
intendantka: Anna Stránská
dramaturgyně: Anna Prstková
ekonomka (na mateřské): Nikola Cziglová

herecký soubor: Cyril Drozda, Radim Chyba, Marie Ludvíková, Taňa Malíková, Miloslav Maršálek, Simona Peková, Magdalena Straková, Jiří Miroslav Valúšek a Kamila Valúšková

ferman, produkční: Anna-Natalia Fajnorová
uvaděči, dobrovolníci, zájezdy, produkční: Veronika Starova
administrativa, vstupenky: Romana Břizová
koordinátorka vzdělávání: Tereza Chvátalová
media a pr: Tereza Teerink Turzíková
produkční marketingu: Jakub Štrba
online marketing: Lenka Horňáková
editorka: Iva Heribanová
pokladní, audience development: Lucie Hlavicová
pokladní, propagace: Alena Hlaváčková
údržba prostor: Oksana Bodak a Valentyna Mohysh
inspice: Tereza Švandová
mistři světla: Adam Gazárek, Nikol Piškytlová, Barbora Sosnovcová a Anna Juráková
mistři zvuku: David Fadinger, Karel Hanák Fláva, Pavel Boika a Richard Ladislav
mistr výroby: Tomáš Nerád
předák jevištní techniky: Roman Švanda
stavba: Adam Krutiš, Michal Matoušek a Patrik Nezbeda
garderoba: Kateřina Kumhalová a Sofia Plaskonisová
rekvizity: Eva Pešová a Martin Cáb
grafický design a sazba: Nela Klímová
malba: Alexey Klyuykov

Statutární město Brno finančně podporuje Centrum experimentálního divadla, příspěvkovou organizaci. Projekty vznikají za finanční podpory Jihomoravského kraje. Inscenace se uskutečňují za finanční podpory MK ČR.

HaDivadlo
Scéna Centra experimentálního divadla,
příspěvkové organizace
Alfa pasáž, Poštovská 8d, 602 00 Brno

hadivadlo.cz/podpora

hadivadlo.cz/repertoar

CED

B | R | N | O | Jihomoravský kraj

A2 heroine

GoOut

Přidejte se do naší facebookové skupiny HaDi friends!
Revize programu 24. 4. 2023.